

безпосередньо виникає потреба посилення та максимально чіткого закріплення на конституційному рівні соціальної спрямованості державно-владної діяльності, відповідальності держави перед людиною.

Нарешті, не можна не відзначити того, що гарантування основ демократичного розвитку політичної системи України у контексті питань конституційної модернізації та забезпечення її базових принципів втрачає будь-який сенс, якщо поза увагою залишається проблема їх захисту. Не підлягає сумніву положення проте, що політична система України і її демократичні засади потребують особливого правового захисту від багатьох негативних чинників. В чинній Конституції інститут захисту засад демократичних основ політичної системи України практично не передбачений. Все це разом не дає змоги стверджувати про наявність конституційних гарантій стабільності і захисту як демократичних здобутків, так і сталого розвитку демократії в Україні, адже ці гарантії мали б бути зафіксовані у спеціальній статті (статтях).

Таким чином, не викликає сумніву, що право покликано регулювати організацію і функціонування політичної системи. На жаль, сучасний стан політичної системи України змушує визнати факт існування зон правового вакууму, коли певні правові норми існуючи на загальному рівні (скажімо, конституційні принципи правової та соціальної держави), в силу тих чи інших причин не втілюються в безпосередній політичній діяльності, в результаті чого можливості права виявляються часто дуже обмеженими.

Совгіря О. В.,

доцент кафедри конституційного права юридичного
факультету Київського національного університету імені
Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ЧЛЕНІВ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Аналіз положень чинного законодавства та практики його застосування в Україні свідчать про те, що фактично на сьогодні глава Кабінету Міністрів України позбавлений важелів впливу на діяльність членів очолюваного ним органу. У зв'язку із чим, реальним главою Кабінету Міністрів на сьогодні слід вважати Президента України. Крім політичних причин, виникнення такої ситуації обумовили і правові чинники. Так, за Законом України «Про Кабінет Міністрів України» від 07. 10. 2010 р., зі змінами, Прем'єр-міністр України позбавлений права вносити подання щодо звільнення з посади Президентом України члена Кабінету Міністрів України.

Повноваження Прем'єр-міністра України пропонуємо класифікувати на такі групи: установчі повноваження (тобто повноваження щодо участі у формуванні Уряду України, його допоміжних структур, інших органів виконавчої влади, припинення їх діяльності та здійснення окремих повноважень, що з цим пов'язані); повноваження у сфері організації діяльності Уряду України; повноваження у сфері нормотворчої діяльності; повноваження щодо забезпечення взаємодії Уряду України із іншими

органами державної влади; представницькі повноваження та повноваження у сфері міжнародних відносин. Вважаємо, що така класифікація є зручною та логічною та відображає оптимальну модель законодавчого закріплення повноважень зазначеного суб'єкта.

Потребує удосконалення юридична конструкція призначення Прем'єр-міністра України. Так, ні норми Основного Закону України, ні норми Закону України «Про Кабінет Міністрів України» не передбачають правових механізмів впливу на главу держави у випадку несформовання ним складу Уряду України у строки, визначені Конституцією України. Така ситуація є ймовірною, якщо Президент України під політичним тиском призначає Прем'єр-міністром України особу, що є політично опозиційною до нього. За чинною Конституцією України строк повноважень Уряду України має «дорівнювати» строку повноважень Президента України, який має відігравати вирішальну роль у його формуванні. Однак слід підкреслити ту обставину, що вирішальну роль у формуванні вищого органу виконавчої влади глава держави може відігравати лише за умови його однакової політичної належності із парламентською більшістю.

Встановлені у законодавстві вимоги, які висуваються до глави уряду, мають бути вищими за вимоги до інших членів уряду. Зокрема, це обумовлено тим, що відповідно до статті 112 Основного Закону України у разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110, 111 Конституції виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Прем'єр-міністра України. З огляду на це, варто встановити, що вік глави Уряду України має бути не нижчим за вік глави держави (тобто становити не менше 35 років).

Модель законодавчого регулювання статусу віце-прем'єр-міністрів має ґрунтуватися на таких базових положеннях:

- у разі формування коаліційного уряду посади віце-прем'єр-міністрів повинні розподілятися за принципом, згідно із яким до складу вищого органу виконавчої влади делегуються по одному видатному члену з кожної партії коаліції, крім тієї, яка є партією глави уряду;
- правове регулювання розподілу повноважень між віце-прем'єр-міністрами має ґрунтуватися на принципах об'єднання зазначених повноважень та спорідненими сферами суспільних відносин та безвідносно до конкретних осіб, що обіймають посади віце-прем'єр-міністрів.

Конституційно-правовий статус члена Уряду (міністра) в Україні має ґрунтуватися на таких положеннях:

- моделюючи ситуацію опозиційності глави держави та парламентської більшості, слід закріпити законодавчо мінімальну, вихідну кількість урядовців, що включаються до складу Уряду, доповнивши її можливістю розширення складу Уряду за наявності відповідної волі парламенту та Президента. З цих же причин недоцільно ставити кількість членів Уряду України в залежність від обсягів фінансування виконавчої влади, оскільки такі обсяги встановлюються парламентом при затвердженні Державного бюджету України, і за умови «сильної» парламентської більшості, таке положення може призвести до необґрунтованого збільшення складу Кабінету Міністрів України;

- міністр є державним політичним діячем, тобто особою, яка забезпечує формування та реалізацію державної політики у відповідній сфері суспільних відносин, призначається на посаду та звільняється із неї в особливому порядку, несе публічну відповідальність (перед главою держави, парламентом, а також у певних формах – перед громадянами) за наслідки своєї діяльності, на яку не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу;
- класифікація повноважень міністра в залежності від того, чи реалізуються вони від імені Уряду України в цілому, чи у конкретній сфері управління міністра, має бути покладена в основу законодавчого закріплення повноважень міністра, оскільки дозволяє їх чітко сформулювати та відокремити. Це має сприяти їх ефективнішій реалізації. У статусному Законі України «Про Кабінет Міністрів України» має закріплюватися уніфікований для всіх міністрів, однак невичерпний, перелік повноважень. Тобто, модель регулювання обсягу повноважень міністрів має будуватися на засадах їх рівності для всіх міністрів із можливістю встановлення додаткових, у порівнянні із Законом України «Про Кабінет Міністрів України», повноважень, виходячи зі специфіки сфери тих відносин, якою керує міністр;
- присяга члена Кабінету Міністрів є морально-політичною складовою його статусу, складовою легітимності вищого органу виконавчої влади та довіри до нього з боку народу. Зазначений інститут потребує «повернення» до вітчизняного законодавства, як з метою підвищення у свідомості громадян значення інституту Кабінету Міністрів України та довіри до тих осіб, що входять до його складу, так і до державної влади в цілому;
- доцільно встановити у чинному законодавстві інститут звільнення від посадових обов'язків члена Уряду, що балотується на виборну посаду, на період проведення передвиборної кампанії як особливий конституційно-правовий стан члена Кабінету Міністрів України;
- у складі Кабінету Міністрів України не повинно бути посад міністрів «без портфеля», оскільки їх існування породжує «нерівність» посад міністрів, що у підсумку не сприяє ефективній роботі вищого органу виконавчої влади.

Правове регулювання соціологічного профілю міністра має здійснюватися і врахуванням таких аспектів:

- виходячи із того, що посада міністра є політичною, у законодавстві має бути закріплена лише вимога щодо вищої освіти міністра. Однак наявність у міністра конкретних фахових здібностей щодо посади, яку він обіймає, є бажаною з точки зору компетентного управління сферою суспільних відносин та авторитету серед підлеглих.
- у законодавстві недоцільно закріплювати вимогу щодо володіння членом Уряду державною мовою, оскільки правовий механізм контролю за дотриманням такої вимоги відсутній. Застосування членом Уряду під час виконання своїх обов'язків державної мови має обумовлюватися рівнем його національної самосвідомості та ідентифікації;
- дотримання принципу гендерної рівності при формуванні Кабінету Міністрів України має бути об'єктивним процесом, обумовленим таким рівнем розвитку суспільства, за якого жінка та чоловік можуть мати однаковий освітній, професійний рівні та гарантовані державою механізми реалізації знань, здібностей та навичок, що обумовлені існуванням таких рівнів. У зв'язку із цим, вважаємо недоцільним включення до законодавства норм, які

би прямо визначали кількісні показники обов'язкового включення жінок до складу Уряду.

Сокурєнко В. В.,
прорєктор НАВС по службї,
кандидат юридичних наук, доцент

СУТЬ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

У сучасних соціально-економічних умовах все більшого значення набуває наукове управління суспільством. Невід'ємним елементом такого управління є особливий вид діяльності органів державної влади – контроль.

Найбільший інтерес становлять погляди вчених-адміністративістів на зміст контролю і його місце в державному управлінні. Проблемам контрольно-наглядової діяльності присвячені праці багатьох вчених: М. С. Студенікіна, Д. Н. Бахраха, В. Б. Авер'янова, В. М. Гарашука, В. К. Колпакова.

Протягом досить тривалого часу наукова дискусія між вченими йде навколо понять контролю і нагляду у державному управлінні.

Сучасна юридична література розглядає контроль найчастіше як функцію державних органів. Стосовно судового контролю привертають увагу розробки, що стосуються питання про роль права як інструмента соціального контролю. Розглядаючи соціально-правовий контроль як елемент соціального механізму дії права, фахівці характеризують соціальний контроль як своєрідний кінцевий пункт дії правового механізму, коли процес перекладу нормативної поведінки в соціальне, а з соціального в індивідуальне закінчується. У цьому плані розрізняється контроль на рівні суспільства, колективу та особи. Так, одні автори під соціальним контролем розуміють сукупність процесів в соціальній системі (суспільстві, соціальній групі, організації і т. п.), за допомогою яких забезпечується наслідування певним «зразкам» діяльності, а також дотримання обмежень в поведінці, порушення яких негативно позначається на функціонуванні системи. Інші – визначають контроль як механізм, за допомогою якого суспільство і його підрозділи (групи, організації) забезпечують дотримання певних обмежень, умов, порушення яких наносить шкоду функціонуванню соціальної системи. Треті – вважають, що соціальний контроль – це цілісна система всіх соціальних регуляторів (державних і суспільних інститутів, права, моралі, звичаїв, традицій, установок). Нарешті, фахівці у сфері управління виходять з того, що контроль – це система спостереження, перевірки процесу функціонування відповідного об'єкту з метою усунення його відхилення від заданих параметрів. Справедливо наголошується, що контроль, як специфічний вид діяльності, має складну структуру і виявляється в різних аспектах. Це обумовлює різні характеристики його поняття, а часом і не зовсім точні уявлення про нього, причому вказується на неправильне розуміння контролю як принципу діяльності органів держави. Представляється обґрунтованою точка зору, прихильники якої визначають контроль як конкретну форму діяльності (роботи) певного органу держави або будь-якої іншої ланки системи управління [1, с.681].

На сьогодні в юридичній літературі обґрунтовано найрізноманітніші,